

Redactioneel

(themanummer 'Vlas' van het Vlaams-Nederlandse tijdschrift *Erfgoed van Industrie en Techniek*)

Dit speciaal nummer van Erfgoed is een uitloper een stage-samenwerking tussen de Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie en de opleiding 'industriële erfgoed' aan de Universiteit d'Artois in Arras¹. Klein begonnen groeide deze samenwerking tussen Noord-Frankrijk, Vlaanderen en Nederland tot het extra-dikke nummer dat de lezer nu in handen heeft. Daarbij moest nog ijverig gesnoeid, ingekort, weggelaten worden - de geschiedenis en het erfgoed van de vlasvezelbereiding bleken een bijzonder rijk en fascinerend, maar nog grotendeels onontgonnen thema.

Vlas (of *Linum usitatisimum*) is één van de belangrijkste vezelplanten die reeds vanaf de steentijd in cultuur gebracht werden. 'Linum' betekent vlas, 'usitatisimum' betekent 'op veel manieren bruikbaar'. Vlas is het industriegewas met de hoogst toegevoegde waarde, waar naast de vezel ook de zaden (lijnzaad) en alle 'afval' nuttige bestemmingen vonden.

Vlas is onlosmakelijk verbonden met de cultuur van de Lage Landen tussen Artesië en Friesland, en met 'cultuur' als dusdanig. Niet alleen de textiele cultuur (linnen, kant, batist, damast), in de schilderkunst is er het bekende schilderij van Jean François Millet (1815-1875) 'La Broyeuse de Lin'², in de muziek componeerde Debussy zijn *La Fille aux cheveux de lin*, Emile Verhaeren verheerlijkte *le lin sacré* in zijn poëzie en Stijn Streuvels (Frank Lateur) beschreef het werken en leven van de vlasboeren in *De Vlaschaard* (1907)³, en bij feesten en kermissen zong het volk over 'Tineke van Heule met heur vlasblonde haren'. De geschiedenis van de vlasvezelbereiding is een belangrijke brok sociale en economische geschiedenis van het platteland. Ze toont via een late vorm van proto-industrialisering de overgang van agrarische naar (veelal kleinschalige) industriële samenleving, en hoe die ingreep op traditionele verhoudingen en structuren.

Lang heeft men geen aandacht gehad voor dit erfgoed, omdat het niet indrukwekkend is, omdat de materiële relictten in het platteland aan elk esthetisch gevoel leken te ontsnappen, omdat op veel plekken in minder dan één generatie dát verleden volledig verleden tijd en vergeten werd.

Ondanks het feit dat er in alle vlasgebieden in Europa inmiddels her en der erfgoedprojecten en musea tot stand kwamen die de vlasvezelbereiding tot onderwerp hebben, blijkt het erfgoed van de vlasvezelbereiding nog maar in erg beperkte mate onderzocht - en als er dan onderzoek gebeurt dan kijkt men enkel door een lokale beperkende bril. Vlaszaad, vlas en de vlastechnologie reisden door Europa lang vóórdat iemand aan een Europese Unie of aan Europese projecten dacht.

De kennis van het industrieel erfgoed en de geschiedenis van de vlasvezelbereiding vertoont nog veel, te veel, zwarte gaten. Misschien is deze uitgave een aansporing tot onderzoekers, inventariseerders, bewaarders en behoeders van erfgoed - hét zaadje dat moet kiemen.

Intussen worden regio's en gemeenten zich ervan bewust dat het vlas-erfgoed voor hun streek of gemeente een toegevoegde waarde kan leveren, een herkenbaarheid, een imago. Een voorbeeld daarvan is het kleine Normandische Doudeville, en zijn wethouder met Kortrijkse 'roots'. Doudeville is vlas, vlas is Doudeville...

Andere gebieden zijn zich daar nog niet van bewust.

Alhoewel hier en daar de toeristische sector en de commercie zich reeds van dat erfgoed meester maken - voordat de erfgoedzorgers de kans krijgen om er op de goede wijze zorg voor te dragen. We verkopen vlasbier, vlas-kaas, vlas-brood, vlas-fietstochten, vlas-festivals, vlas-arrangementen, ... We verkiezen een Miss Vlas. Terwijl het erfgoed aftakelt, verroest, verdwijnt.

Misschien is dit een kenmerk van de post-industriële tijd: we verkopen het vlas voordat het gesleten, gerepeld, gerooit, gebrakeld en gezwingeld is.

Voordat het over de hekel gehaald is..

Adriaan Linters
erevoorzitter VVIA

¹ Zie D. VARASCHIN & M.N. POLINO: *Opleiding 'Valorisatie en beheer van het technisch en industrieel erfgoed' aan de universiteit van Artois*, in: *Erfgoed van Industrie en Techniek*, 2004, 3, pp. 118-120

² *De Vlasbraaksters*, ca. 1850-1851, thans in de Walters Art Gallery in Baltimore.

³ In 1943 verfilmd onder de titel *Wenn die Sonne wieder scheint*, regie: Boleslaw Barlog